

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
EHITUSE JA ARHITEKTUURI INSTITUUT

SAKRAALUNIVERSAALNE KOGEMUSKESKUS
CENTER OF UNIVERSAL SACRED
EXPERIENCE

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Rait Kallus
18719EAU1

Juhendajad: Vilen Künnapu
Karin Paulus

Tallinn 2021

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

"24" mai 2021.

Autor: Rait Kallus

/ allkiri /

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

"....." 20.....

Juhendaja:

/ allkiri /

Juhendaja:

/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

"....."20... .

Kaitsmiskomisjoni esimees

/ nimi ja allkiri /

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina _____ Rait Kallus _____ (autori nimi)

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ Sakraaluniversaalne Kogemuskeskus _____,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____ Vilen Künnapu _____,
(juhendaja nimi)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

24.05.2021 (kuupäev)

1

Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingu tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.

EHITUSE JA ARHITEKTUURI INSTITUUT
LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane:Rait Kallus, 18719EAU
Õppekava, peeriala:.....Arhitektuur EAU112/16
Juhendaja(d):Vilen Künnapu, Karin Paulus
Konsultant:(nimi, amet)
..... (ettevõtte, telefon, e-post)

Lõputöö teema:

(eesti keeles) ...SAKRAALUNIVERSAALNE KOGEMUSKESKUS

(inglise keeles)CENTER OF UNIVERSAL SACRED EXPERIENCE...

Lõputöö põhieesmärgid:

- 1.
- 2.
- 3.

Lõputöö etapid ja ajakava:

Nr	Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1.		
2.		
3.		

Töö keel: ...Eesti..... **Lõputöö esitamise tähtaeg:** "24"..mai...2021a

Üliõpilane: ...Rait Kallus ".....".....20.....a
/allkiri/

Juhendaja: ...Vilen Künnapu ".....".....20.....a
/allkiri/

Konsultant: ".....".....20.....a
/allkiri/

Programmijuht: ".....".....20.....a
/allkiri/

SISUKORD

Autorideklaratsioon.....	2
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks.....	3
Lõputöö ülesanne.....	4
Abstrakt.....	6
Eessõna.....	8
Lühendite ja tähiste loetelu.....	10
1. Sissejuhatus.....	11
2. Valitud piirkonna analüüs.....	13
2.1 Asukoha valik.....	13
2.1.1 Ümbritsev keskkond.....	13
3. Uurimustöö ja allikad.....	13
3.1 Oikumeeniliselt laiendatud võrdlev analüüs.....	13
4. Üldine arhitektuurne kontseptsioon.....	22
4.1 Üldist.....	22
4.2 Asendiplaaniline lahendus.....	23
4.3 Arhitektuurne idee.....	24
4.4 Konstruktsioonid ja viimistlus.....	25
4.5 Energiatõhusus.....	25
4.6 Muud.....	25
4.7 Ruumitüpoloogia ja ruumikogemus.....	26
4.8 Asukoha valiku meetod.....	30
4.9 Üldised tehnilised näitajad.....	41
Kokkuvõte/ Summary.....	42/43
5. Kasutatud allikate loetelu.....	44
6. Lisad ja graafika.....	47

ABSTRAKT

Magistritöö eesmärk oli kavandada vaimsetele tegevustele hoone (hoonetekompleks) ja luua välisruum, mis arvestaks ka varasemate vaimsete tegevustega, ka muinasusunditega. Lisaks pidi hoonetekompleks olema sakraalselt universaalne, ehk miski, mis ei liigitu ühele kindlale konkreetsele usule või vaimsele tööle.

Siia saavad tulla inimesed erinevate usuliste tõekspidamistega, keskus aitab vaigistada keskkonnaärevust ja taastada sisemist heaolu ja leida harmooniat. Keskus tõlgendab loovalt erinevaid usulise kogemuse praktikaid.

Magistritöö esimeses osas tutvustan eesti rahvausundile omaseid looduslikke pühapaiku ning näiteid kaasaegse keelega pühamutest, millele toetun isikliku lahenduse välja töötamisel.

Teises pooles on keskmes Sakraaluniversaalne Kogemuskeskuse Saaremaale projekteerimine. Piirkond sai välja valitud asukoha analüüsi põhjal. Kuna tegu on uudse – meie rahvausundist, uusvaimsuse erinevatest praktikatest tõukuva ja religioonide ülese ruumi loomise sooviga, siis sai töötatud ka semiootiliste leierite koosmõjumeetodiga, millega oleks võimalik kujutada hüpoteetilist.

Keskus koosneb kahest osast: astraalsest tasandist ja hoonetekompleksist. Tähtsal kohal on kahte tasandit siduv välisruum. Juba ajalooliselt tegeleti vaimsete praktikatega valdavalt õues. Keskus ei vastandu erinevate sakraalsete ehk pühade toimingutega. Uurisin välja, et püha on eelkõige pühendumine iseendale.

Arhitektuurseks kontseptsiooniks oli lahendada hoonetekompleks selliselt, et kõikide selle eriala inimeste mugavustundega oleks arvestatud. Keskus peaks olema meeldiv tõmbepunkt, kus on võimalik ka peale vaimset tööd aega veeta.

ABSTRACT

The aim of this particular master's thesis is to design a building (specifically a building complex) which can be held religious activities, and to create an outdoor space which will focus on religious activities from earlier eras, among other activity areas which includes ancient religions. The aim is to design a building complex which is universal from the sacral perspective, which means that it should not be associable with a specific religion or intellectual work.

It is a place for people with different religious beliefs. The centre helps to alleviate our environmental anxiety, to restore our inner process of welfare, and to find harmony. The centre takes a creative approach in interpreting the practices of different religious experiences.

In the first part of the master's thesis I will introduce those natural holy places which are characteristic of Estonian national religion, while introducing examples of houses of worship in which modern languages are spoken. I will be leaning towards this angle as I develop my own personal solution.

The second part of the thesis will focus on designing the Universal Sacral Experience Centre which will be built on Saaremaa. This area was select following the carrying out of a location analysis. As the goal is somewhat novel - to create a space which departs from the standards required by our folk religion, as well as from the various practices of new religions while also bringing together various religions - I also used a method which involved the interaction of semiotic layers, which makes it possible to convey hypothetical concepts.

The centre consists of two parts: the astral layer and the building complex. The outdoor space which connects the two layers also has an important role. Historically, religious activities have mainly been practiced outdoors. However, this centre is not in conflict with various sacral or sacred activities. I have found out that, above all, 'sacred' means dedicating to oneself.

The architectural concept involves designing the building complex in a manner which will ensure that convenience is guaranteed for anyone of the field in question. The centre should be a pleasant point of attraction in which people can also spend their leisure time after having carried out their religious activities.

EESSÕNA

Valisin lõputöö teema oma isiklikust huvist. Huvi tekkis peale semiootika ja märkidemaailmaga tutvumist Rein Murula tunnis.

Soov oli siduda arhitektuuriga kõik, mida suudan ja saan võtta pühadusest (sakraalsusest), ootuses, et tulemus saab vaba ja mõistlik. Püüdsin välja selgitada, et kas usunditel, ka muinasusunditel on mingi universaalne sakraalne nägu. Vastavalt sellele tegin vormilised valikud.

Magistritöö eesmärk oli kavandada vaimsetele tegevustele hoone (hoonetekompleks) ja luua välisruum, mis arvestaks ka varasemate (ka muinasusundite) vaimsete tegevustega. Lisaks pidi hoonetekompleks olema sakraalselt universaalne ehk miski, mis ei liigitu ühe kindla usu või vaimse töö hulka.

Meie vanem usk looduse elususse (animismi) sobib ideaalselt tänasesse maailma, kui inimesed püüavad uuesti leida üles tasakaalu looduse ja enda vahel ning soovivad saada hakkama muutuva kliimaga. Nagu ka teaduslikud uuringud näitavad, siis taimed ongi elusorganismid.

Seega aitab keskus erinevate praktikate kaudu üle saada looduse võõrastamisest.

Siia saavad tulla inimesed erinevate usuliste tõekspidamistega. Keskus aitab vaigistada keskkonnaärevust ja taastada sisemist heaolu, leida harmooniat. Keskus tõlgendab loovalt erinevaid usulise kogemuse praktikaid. Arhitektuurseks kontseptsiooniks oli lahendada hoonetekompleks selliselt, et kõikide vaimsete erialade inimeste mugavustundega oleks arvestatud.

Töö pealkiri on „Sakraaluniversaalne Kogemuskeskus“, mis on kavandatud Saaremaale. Piirkond sai välja valitud asukohaanalüüsi põhjal.

Keskus koosneb kahest osast: astraalsest tasandist ja hoonetekompleksist. Tähtsal kohal on kahte tasandit siduv välisruum. Juba ajalooliselt tegeleti vaimsete praktikatega valdavalt õues. Keskus ei vastandu erinevate sakraalsete (ehk pühade) toimingutega. Uurisin töö käigus välja, et püha on eelkõige pühendumine iseendale.

Keskusala hoovi süvendisse on kavandatud dolomiidist kera, mis tähistab kontaktkohta nii-öelda algallikaga. Kogu keskus sisaldab ka erinevaid ruumikogemusi, mis võiksid olla arhitektuurseteks abimeesteks teadvustööl.

Keskuse põhjaküljel on kavandatud hoone vaimselt edasijõudnutele, sinna on kavandatud erineva suurusega saalid, vaikuseruumid. Lõunaküljel on hoone alustajatele ja ka niisama keskuse huvilistele, kes tulevad siia vaba aega veetma. Ei ole vaja peljata püha meelelahutuslikku poolt ja selles pole midagi halba, kui see saab igapäevaseks.

Lühendite ja tähiste loetelu

SLR-meetod - semiootiliste leierite resonantsmeetod (semiootiliste leierite koosmõjumeetod)

Osel - Saaremaa

1. SISSEJUHATUS

Keskuse peaeesmärk on anda inimestele võimalus tegeleda vaimsete praktikatega ja läbi selle teadvustasemel tõusta. Keskus on sakraaluniversaalne. Selline, kus püha on universaalne.

Kuhu ehitada sakraalne (püha) ruum, mis oleks oma olemuselt universaalne?

Ajalugu võib kujundada urbanistliku tuleviku, näidata ühe meetodiga seda, et kas siin Eestis, Saaremaal võiks jälle midagi olla. Kas on võimalik kahtluseid koosmõjus tööle pannes leida unustatud olemasolev? Püüaks ühe meetodiga põhjendada, et miks ja kuhu. Võimalusel leida ka selle arhitektuurne olemus. Koosmõju all mõtlen esialgu geograafilist märkimist ja erinevate märkide omavahelisi geograafilisi seoseid.

Taaralastel olid hiied. Kas see oli piisavalt aluseline ja universaalne või nad istusid lihtsalt kaevul, astraalsel allikal? Ka vahemereäärsed varased vaimsed tööd tehti õues. Need mõlemad tundusid head auras loodusega ühes rütmis olemiseks ja ruumi kavandamiseks. Ruumi, mis on mõeldud vaimseteks tegevusteks.

Keskus tuleb luua nende põhimõtetega sarnaselt loodusega harmoonias olev, kus välisilmaga suheldes oleks täiendavalt olemas ka siseruumid.

Keskus on nii-öelda meeldetuletus, mis saab alguse võimalikest varasematest tõdedest.

Kuna klassikalised sakraalhooned võivad olla ja on kinni mingis enda kindlas ruumitüpoloogias, siis oli soov siin see vabastada ja püüda alustada pigem nullist. Lähenesin nii, nagu looks maailma esimest sakraalhoonet. Lisaks on oluline koht ka nii-öelda sõnumitoojatel endal. Selleks tuli kavandada sobivad ruumid. Ma teadlikult pigem vältisin lähtumast ühest või mitmest religioonist või esoteerilisest praktikast, eesmärk oli saada ruumiliselt universaalne tulemus, mis on avatud kõikidele vaimsetele praktikatele.

Vormide osas (geomeetriad ja sümmeetriad) abistas mind Q ise (*feng shui*). Vältida tuli võimalusel energiatega seiskumist, seega sobiks pigem asümmeetriline maakivi. Püüdsin ka vältida kunstnikule omast avangardistlikust, püüdsin olla neutraalne.

Saaremaa usund ja varasemad usundid olid oma põhimõttelt sakraalhoonete vaba. Kas sellisele mõttelaadile saaks üldse midagi materiaalselt luua?

Raamatust "Üle punase jõe" mõtiskleb arhitekt ja visionäär Vilen Künnapu: "Kunstniku alateadvusesse on sissekodeeritud eksistentsi põhiküsimused – kust tuleme?, kuhu läheme? Läbi loomingu leiab kunstnik ühenduse kõrgema jõuga. Kui kunstil on üldse mingi funktsioon, siis saab see olla ainult sealpoolsuse otsimine, kõik muu tundub olevat teisejärguline." (Vilen Künnapu, 2001).

Käesolev töö koosneb kahest hoonest ja väljakust. Keskuse üks juhtfunktsioon on arhitektuur ehk ruumikogemus. Vormid, mis aitavad pühadust, võivad olla jõulised, osalt isegi peavad olema jõulised. See on energia olemus. Seda energiat saab erinevate arhitektuursete vormidega ruumis toetada, või ka takistada. Hea energiavoog on oma olemuselt pigem vaba ja voolav. Keskusel on head laienemisvõimalused. Tööga soovitakse arvesse võtta kohaliku looduse eripära ja Saaremaa erakordset miljööd.

2. VALITUD PIIRKONNA ANALÜÜS

2.1 Asukoha valik

Asukohaks on Saaremaa, mis on tuntud oma kauni ja puutumatu loodusega, tuntud looduslike pühapaikade poolest. Asukoha valikul sai lähtunud semiootilisest algallikast ja seda sai uuritud semiootiliste leierite koosmõjuna. Lisaks on põld sobiv koht ehitustegevuste kavandamiseks, sest see on tehiskeskkond.

2.1.1 Ümbrisev keskkond

Käsitlevast alast põhjas asub loodus, mets (nimetan seda õnnelikuks ruumiks). Metsas asuvad kõikide teiste liikide hulgas ka kaitsealusteks liikideks tunnistatud isendid:

Phengaris arion (nõmme-tähniksinitiib) liblikas,
Psora decipiens (stepi-naastsamblik) ja
Lullula arborea (nõmmelõoke).

Liikide nimedes jäid silma tööga seoses olevad nimeosad *arborea* ja *arion*. Kavandatud hoovist voolab läbi olemasolev jõgi, täna on see nimega Kärla jõgi. Lähedal (mõned meetrid kõndida) asub Euroopa geograafiline keskoht. Lähim asula Karida asub kavandatud keskusest 0,5 km kaugusel, kagus.

3. UURIMUSTÖÖ JA ALLIKAD

3.1 Oikumeeniliselt laiendatud võrdlev analüüs.

Religioonideülese keskuse võimalikkusest

Laiendasin juhtumiuuringus oikumeeniat ka kõikide teiste vaimsete praktikatega. Ehk lisaks religioonidele olen uuritava vaimse töö hulka lisanud ka uusvaimsuse. Religiosses vallas antakse haridust valdavalt Tartu Ülikoolis, uusvaimsuse esindajad on peamiselt Venemaa haridustaustaga.

"Tänapäeva oikumeenilist liikumist iseloomustab matemaatiline väikseim ühine nimetaja. Oikumeenia eeldab printsipiis kompromisse, misjonikäsu täitmise asemel dialoogi, kus kõik on konsensuslik, kokkuleppeline." (Ramo Pener, 2007).

Eesmärk töös ei ole kindlasti ühendada või ühtlustada erinevaid vaimseid tegevusi, vaid pigem anda võimalus laiendatult kõigile tegelemiseks enda valitud meetoditega. Kui religioon läheneb vaimsele tööle olemasolevat järgides, siis esoteerika on valdavalt loominguline.

Tänapäevase pühapaiga otsingud

Sakraaluniversaalse kogemuskeskuse loomise puhul olen otsinud tuge nii kohalikest kui kaugematest tavadest, ka tänastest parimatest arhitektuuripraktikatest. Selles peatükis mainin põgusalt eeskujuks olevaid meie piirkonnale siiani omaseid kultuspaiku loodusnähtusi, tuues paralleele ka kaugemalt ning teisalt toon välja viimasel ajal valminud silmapaistvaid religiooni ning vaimsete praktikatega seotud ehitisi, mis on abiks mulle oma lahenduse loomisel. Eesmärgiks on jõuda erinevate tõekspidamistega inimeste jaoks sobiva ruumilise lahenduseni. Selgelt soovin tõukuda ka kohalikust pärandist, mis aitaks sellise keskuse muuta ligitõmbavaks ja ka autentseks. Rahvaluuleteadlane Ülo Valk kirjutab, et rahvausundit iseloomustab erinevalt ühtsusele pürgivale kõrgreligioonist uurija jaoks raskesti kirjeldatav ebaloogilisus ja vastuolulisus, heterogeensus (Valk, 2008: 380). Ka seda vaimset rikkust ja mõningast vastakust soovin kirjutatus ja projektis edasi anda.

Vaimsed ruumid

Tänapäeval tegeldakse vaimse tööga valdavalt siseruumis, varasemalt aga tehti seda just vastupidiselt õues. Kui loodav keskus püüab jääda universaalseks, siis tuleb lähtuda mõlemast.

Siin mõned näited tänapäevastest vaimse töö ruumidest:

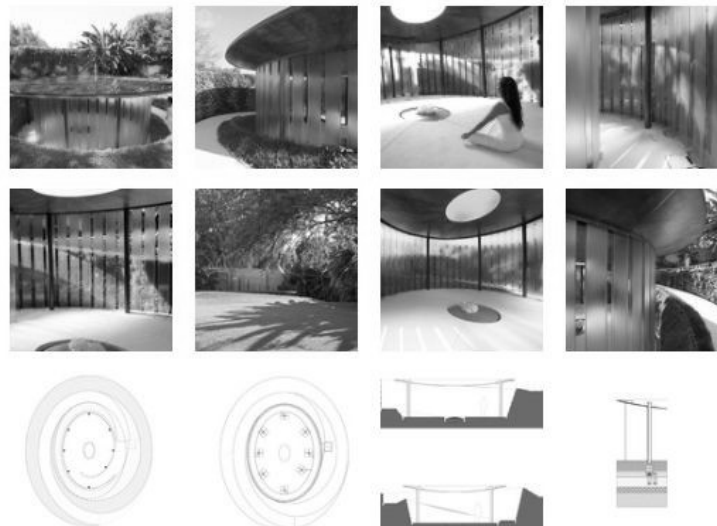
Jaapan, kiriku kool ja lasteaed. Koolis on tähtsal kohal ruumi sidumine loodusega, magamistoad on metsa ääres. Klaasist lükkandseinad lubavad paremaid ühendusi välisruumiga.

(Hogodais, Takeshi Hosaka 2010)

Oikumeeniline kabel, Mehiko

Spiraalsusel on mingi universaalne vaimne olemus voolamise sümbolina. Kabeli keskus tähistab teekonda iseendasse. Seda keskust külasthanud inimesed on artikli alusel soovinud ruumi ruumina rajada ka endale koju. Artikkel vihjab, et ühiskonnas eksisteerib soov vaimselt kõikehaaravama ruumi järele. Seega ruumi määratlemine ja mingitest tõdedest lähtumine võib ruumile pigem kahju kui kasu tuua. Artikkel ise: (<https://www.archdaily.com/486653/ecumenical-chapel-bnkr-arquitectura>)

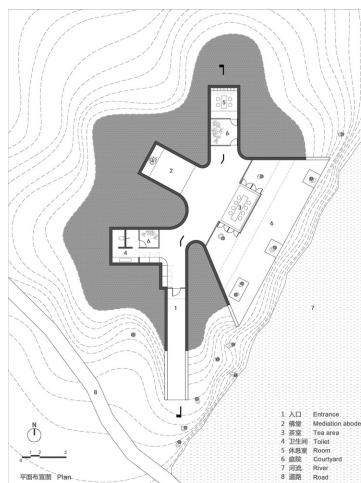
(BNKR, 2013)

Bruder Klaus'i väljakabel, Saksamaal

"Kujundades hooneid, mis on meeleliselt ühenduses eluga, tuleb mõelda viisil, mis läheb palju kaugemale vormist ja ehitusest." (Peter Zumthor). Ehk selliste objektide hindamisel tuleb arvestada hoone sakraalse olemusega, mis ei lähtu lihtsalt vormist, piirkonnast, naabruskonnast või muust (Hoone mis lihtsalt on, mis ei esinda mittemidagi (Peter Zumthor)). Ehitis on küll kavandatud ruumina, aga oma lahtise katusega on tegemist iidsemate vaimsete praktikatega.

Veeäärne budistide pühamu, Hiina

Selle ruumi kavandamisel on samuti lähtutud hoone ja looduse seosest, ka materialised osas. Hoone asub jõe ääres. Autorite sõnas võtab voolav siseruum endale esitada looduse jumalikku temperamenti, kus puud, vesi, Buda ja inimene eksisteerivad koos.

(ARCHSTUDIO, 2017)

Vatikani pühamu

(Foster + Partners, 2018)

(Foster + Partners, 2018)

Pühamu esitati Veneetsia arhitektuuribiennaalil Foster + Partners poolt. Ehitis paigutati San Giorgio Maggiore metsa-pargi alale, pühamul on visuaalselt küll katus, aga tegemist on avatud ruumiga. Vorm jutustab oma looklevusega loodusega arvestamisest ja läbipaistvusega värskest õhust ning päikesest. Kaasaegsed pühamud liiguvad selliselt oma arhitektuuriga tervislikkuse poole.

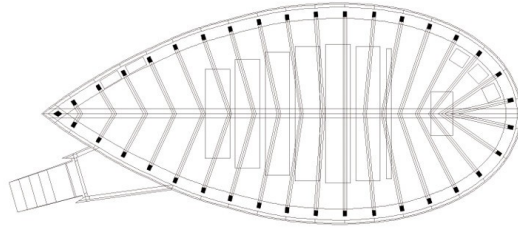
Sayama metsa pühamu, Jaapan

(Hiroshi Nakamura & NAP 2013)

Pühamu on oikumeeniline, ala asub sügavas metsas. Arhitektid on leidnud, et mets on palve pidamise koht. Katuse vorm jätab taotluslikult ruumi puude okstele.

Püha Benedictuse kabel, Šveits

(Peter Zumthor 1988)

(Peter Zumthor 1988)

Pühamu asub Sumvitgi külas, autor on Pritzker Prize laureaat Peter Zumthor. Pühamu on tagasihoidlike mõõtudega. Varasema barokkstiilis pühamu hävitas laviin. Asukoht on hieline, mis on vaated mägedele. Katuse ehitusel on kasutatud kohalikku ehitusviisi. Autor peab oluliseks läheneda projekteerimisele materjalist.

Rahvausund ja hiied

Looduslike pühapaikade kaitse on kogutud jõudu ning Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) maailmakongress (s.h EV) tunnistas 2008. aastal looduslikud pühapaigad inimkonna vanimateks kaitsealadeks (hiiepaik.ee).

Eesti hiied on võrreldes muu Euroopaga ainulaadsed. Globaalses plaanis ja eriti just linnastumise taustal kujutavad looduslikud pühapaigad harukordset nähtust, sest õhtumaises kristlikus Euroopas on analoogilised paigad paljuski kadunud ja veelgi olulisem – katkenud on nendega seotud kombestik. (<https://www.eestimetsaabiks.ee/looduslike-puhapaikade-kaitse/>).

Muinsuskaitseameti hinnangul on Eestis hinnanguliselt ligikaudu 3000 looduslikku pühapaika, millest umbes 490 on muinsuskaitse all ning ligi 90 üksikobjektidena looduskaitse all. (<https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/ajaloolised-ja-looduslikud-puhapaigad>)

Tuntuimad pühapaigad Saaremaal: Kaali järv, Panga pank, Odalätsi allikad, Tondikivi, Võluallikas, Võhksa Nõiakivi, Väkra hiis.

Kõige sagedamini esinev püha puu on Tamm. Pühapaikade seas on menukamad allikad, suured kivid, pühad metsad ja ka üksikud suured puud. Lisaks on peetud tähtsaks künkaid ja orgusid.

Ülo Valk osutab, et pühasid metsasalusid (ladina keeles *sancta silva*) on esile toodud juba 13. sajandi alguse Hendriku Liivimaa kroonikas. Mõnel pool on olnud tähtis hiis terve mets, teisel – eriti lõunapool – pigem üksik puu. Hiiepuudeks on olnud vahel ka veel näiteks mände, kaske, leppasid, kuuski. (Valk 2008: 382) Sellist metsa tuli hoida, hiiepuid ei tohtinud raiuda, sellisest metsast ei sobinud heina niita ega ka marju noppida. Tuleks lisada ka, et sellised pühapaigad peegelduvad ka kohanimedes, keskkonna tõlgendamises, hoiakutes (kasvõi looduskaitstes), koha- ja perepärimustes. Need on ka meie kultuuri alustalad. (<http://hiiepaik.ee/vaata/kaardistame-eesti-puhapaigad-esitlus/>). Pühad kivid on tavaliselt rändrahnud, kuid ilmselt pole suurus olnud nende pühaks pidamise juures siiski määrav. Tihti on need kivid lamedad, paljud looduslike, mõned ka kunstlike süvenditega (Valk 2008). Kultusallikaid on eriti arvukalt Saaremaal ja Lääne-Eestis (Valk, 2008: 384). Allikatega on seotud mitmeid kombeid.

Kokkuvõtvalt võib kaasaegse sakraalse arhitektuurikeele taandada loodusega arvestamisele. Parkide kavandamine on sisuliselt sakraalne töö, mis arvestab elavaga

ja võimaldab elu. Loodusega suhestumine seisab ka rahvausundis kõrgel kohal, see võiks olla olemuslikult aluseline Sakraaluniversaalse Kogemuskeskuse loomisel.

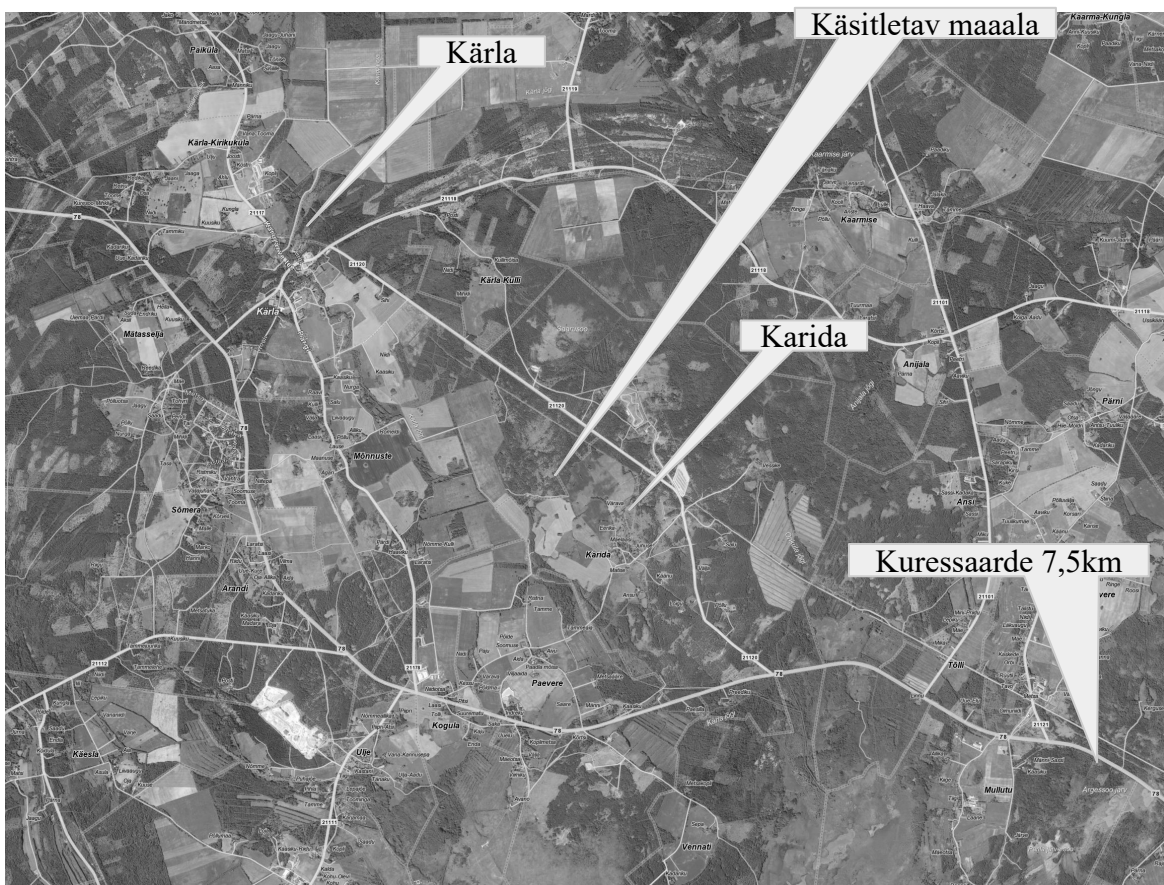
4. ARHITEKTUURNE KONTSEPTSIOON

4.1 Üldist

Valdavalt oma meetodile tuginedes valisin keskusele sobivaima koha Läänemeres, mida muud rahvad kutsuvad Baltimereks.

Töö uurivad osad kinnitasid, et valitud piirkonnas asub teatav tuumik. Valitud kinnistute lähedal asuvad olulised tsentrid.

Käsitletav ala asub Saaremaal Karida külas:

Käsitletava ala suurus on 13,8ha, hoonete tehnilised andmed on kirjeldatud punktis 4.9.

Töö koosnebki kahest osast, materiaalsest hoonetekompleksist ja astraaalsest algallikast, mis on oma olemuselt fraktal. See fraktal kujutab endast semiootilist nähtamatut jõudu, mis paelub inimese juba varasest Kreeka ajast alates.

Arhitektuurne vorm on tähtis ja oluliseks pidasin ka Qi-d. Vormi püüdsin kujundada algusest peale ruumiliselt.

Püüdsin ka mitte unustada, et see ringi sümbol, mida kasutatakse ka religioonis, ei ole tasapinnaline, vaid on kera ehk mull, mis on olemuselt gravitatiivne ja rõhktaasakaalus. Leidsin ka, et kuldlõike teisendamine ruumis kaotab kuldlõike olemuse, nii nagu raamat kaotab heli, arhitektuur, mis on ruumiline, ei allu otseselt kuldlõikele (mis on sirgjooneline), küll aga on olemas dünaamilised ja paraboolsed suhted, mis universaalset võlu omavad, sellel on oma praktiline suhe. Nii nagu vormid võiksid vahel olla dünaamilised ja arvestavad, võiks seda olla ka toonid ja värvid.

4.2 Asendiplaaniline lahendus

Sakraaluniversaalne Kogemuskeskus on kavandatud Saaremaale, täpsemalt Saaremaa ühele vanimale osale, mis kerkis merest esimesena koos Kärla kõrgema osaga. See esimene kõrgem osa moodustas poolkaare, mille keskohta on kujundatud keskus.

Keskusalale saabudes saab inimene oma esimese ruumikogemuse, kogu keskus asetseb tema jalatallast allpool (inimene ise on püha), mis annab ka hea ülevaate keskusest.

Keskuse üks aluskogemus on ka väljak, mis on inspireeritud kaugetest aegadest, siis kui veel vaimsusega tegeldi õues. Väljakult saab liikuda üle trepistiku jõe äärde, kus on betoonist plaadid vees. Osadele, mis on mustast betoonist, on võimalik süüdata tuli. Vesi ja tuli sobivad hästi kokku ja said seepärast lähestikku kavandatud.

Hoone on asetatud ilmakaarte suhtes risti, peajuurdepääs keskusele on kavandatud olemasoleva tee otsast – kagust.

Väljakust kirdes asub vaimsete tegevuste peahoone, väljakust lõunas aga üldiste avalike ruumidega keskust tutvustav kõrvalhoone. Seal asuvad peamised olmeruumid, erinevad ruumikogemused, konverentsiruumid, teadvuskoolitusruumid ja palju muud. Keskusel on ka head laienemise võimalused.

Algallikas

Keskuse keskele trepistike vahele on kavandatud dolomiidist kera, mis asub vees. Kera on sidepunkt vaimse ja materiaalse maailma vahel. Kera kohale olen kujutanud astraalne algallikas, mis sisaldab fraktali elemente. Algallikas on kujutatud mullidena.

Kuna maa pidevalt pöörleb, peavad astraalsed mullid ennast ruumis nii-öelda korrigeerima.

4.3 Arhitektuurne idee

Keskus koosneb kahest osast, astraalsest tasandist ja hoonetekompleksist. Tähtsal kohal on kahte tasandit siduv välisruum. Kavandatud hooned on ühekorruselised. Ruumidest evakueerimine toimub otse õue.

Keskuse põhjaküljel on hoone A nii-öelda vaimselt edasijõudnutele, kuhu on kavandatud erineva suurusega vaikuseruumid. Lõunaküljel on hoone B alustajatele ja ka niisama keskuse huvilistele, kes tulevad siia aega veetma.

Arhitektuur ja ruumikogemus on kavandatud keskuse funktsioonid, arhitektuur ise on samuti üks ruumikogemus.

Peahoone tööruumid (vaikuseruumid) on kavandatud ringikujulised (ring tähistas taevast), osade ruumide sees on võimalik täiendavalt kasutada akorde (kergseinad, mis on allalastavad).

Kui ruum ise on ringikujuline, siis akordid võimaldavad teha ruumist ruudu, ehk maa (ruut ringi sees).

Et tagada paremat voolavust hoovis, on trepistikud kavandatud muutuva tõusunurgaga. Kera, millele toetub astraalne fraktal, on läbimõõduga 12m ja kavandatud dolomiidist. Tema positsioon äärte suhtes on kuldlõikeline. Kera asukoht on negatiivses tornis, jahutavalt vee all. Kera pealmine pind on veepinnast 200mm allpool.

Peamaja A ehitatakse üles "edasijõudnud" vaimsusele. Seal võib korraldada koosviibimisi üle terve maa.

4.4 Konstruksioonid ja viimistlus

Hoonete tarindid on monoliitsetest betoonist, sees interjööris on püstkonstruktsioonid viimistletud puiduga (liimpuit või CLT, mis spoonitakse tammega).

Dolomiit ja betoon.

Käsitletav piirkond on dolomiidirikas, võimalusel kasutada ära kohalikku toorainet, see on väga vastupidav (Kuressaare loss). Välisviimistluses on väljakutel kasutatud naturaalselt dolomiiti. Peahoone (hoone A) on kavandatud mustast pigmenteeritud betoonist. Hoone B on samuti klaas-betoon konstruktsioonis. Väljast aga viimistletus valgeks (valge pigmenteeritud betoon). Ida-Lääne suunaline astmestik on kavandatud dolomiidist ja astmed lõuna küljel on naturaalsest betoonist (hall).

Jõe äärde on kavandatud vette plaadid, mis loovad erinevaid peegelduefekte (kui näiteks tuli seal peal põleb). Need plaadid on on kavandatud mustad, samuti mustast pigmenteeritud betoonist. Teised astmed on naturaalse valge betooniga.

Peahoone (hoone A) katus on käidav ja viimistletud musta pigmenteeritud betooniga. Tekkinud rõngastesse, mis kerkivad seinte osadest läbi katuse, on mõeldud kasutada istumiskohtadena. Seal saab pidada arutelusid.

4.5 Energiatõhusus

Hooned on energiatõhusad, sest nad paiknevad suures osas maa sees (mis on otsene maaküte). Suured klaasfassaadid on orienteeritud vaatega põhja, seal kus vaadeldav on valgustatud. Peahoone klaasfassaad on tagasiastega katuse all, mis hoiab ära ülekuumenemise.

4.6 Muud

Liikumiskustega inimesi aitavad liftid, välditud on ebamugavaid ja pikki panduseid.

Parkimine lahendatakse keskusest eemal, kagus.

Haljastust väljakule ei kavandata, looduslik haljastus on lähedal asuvas metsas.

4.7 Ruumitüpoloogia ja ruumikogemus

Arhitektuurseks kontseptsiooniks oli lahendada hoonetekompleks selliselt, et kõikide selle eriala inimeste mugavustundega oleks arvestatud. Keskus peaks olema meeldiv tõmbepunkt, kus on võimalik ka peale "vaimset tööd" aega veeta. Ei ole vaja peljata meelelahutust, inimesed on lihtsad, selles pole midagi halba kui püha saab igapäevaseks. Eesmärk oli ka luua teadvusteele abistavaid geomeetrilisi situatsioone. Geomeetria on üks olulisemaid töövahendeid arhitektuuris. Samuti tuli luua tasakaalustatult ja võrdväärset enesekindlat helgust. Tuli arvestada, et kui kuhugi kavandada mittemidagi, siis on see sama kui paus muusikas.

Pakun välja siin mõned ruumikogemused:

Võimalik ruumikogemus nr 1 – Valgustuuletunnel

Ära tee teistele seda, mida sa ei taha et sulle tehtaks, e. mõõdukad takistused ei ole takistamiseks, vaid takistuste ületamise kogemuse saamiseks.

Ruumikogemus nr 2 – Polarisatsioon

See ruumikogemus võiks õpetada, et valikud on (valdavalt) tasapinnalised või polariseeritud (dünaamiliselt siinuselised). Küsimus on, kas sirgjoonelist valikut saab nimetada sündmuseks? EKG diagrammil tähendab see sündmuse puudumist. Millised oleksid aegruumi alternatiivid?

Ruumikogemus nr 3 – Liivast põrand

Uus päev – uus põrand, mõtestada teiste jälgedes käimine ja kuidas olla sellest vaba.

Ruumikogemus nr 4 – Lind

Keskuse põhjapoolses välisosas mängib metsas elava lullula arborea muusika, muusika peatatakse, kui lind siin pesitseb. Lindu peetakse üheks vähestest, kes laulab ka öösel. Lisaks peavad spetsialistid häält üheks ilusamaks. Lind on looduskaitseall. Miks ei võiks kogu Oselist saada kunagi looduspark? Looduse jaoks oleme me ise seal uus liik.

Ruumikogemus nr 5 – Trepistik

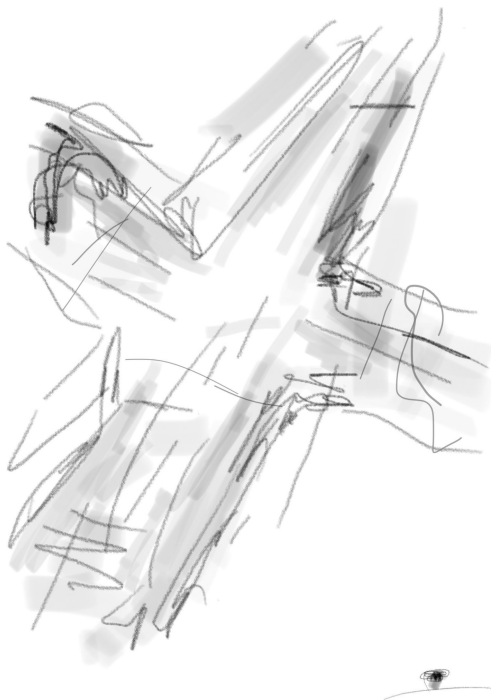
Keskus on varustatud erinevate trepikogemustega. Peamine trepikogemus on sissepääsul, kus peahoone küllastamiseks saab nii trepist alla minna kui ka uuesti üles tulla, mis on olemuslikult tasakaalus.

Ruumikogemus nr 6

Ruumikogemus mis mõtestaks selle, et materia on ruumiga kogemus ja vaimsus on ilma ruumita kogemus.

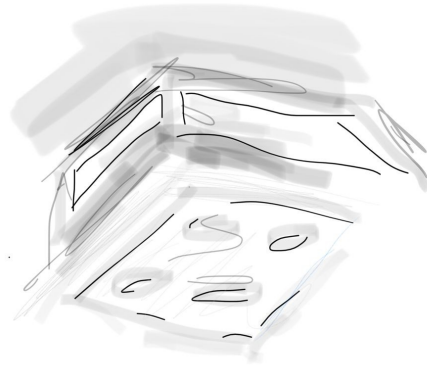
Ruumikogemus nr 7

Ruumikogemus mis annab mõtestada keskkoha. Keskpunkt ongi ruumikogemus. Lisaks on keskus varustatud ka erinevate teelahkmetega. Jõe äärde viival astmestikul on teeviidad, mis juhatavad loodusesse. Valikud.

Ruumikogemus nr 8 - Obeliskide dualism, kolmesus, neljasus...

Obeliske saab leida, võimalik kavandatud obelisk on ka veetõus lähedal asuval Euroopa väljakul, samuti "olemasolev" (välja kaevatud) dolomiidist kera ja teised Obeliskid on ka semiootilised. Obeliskidel on gravitatiivne olemus.

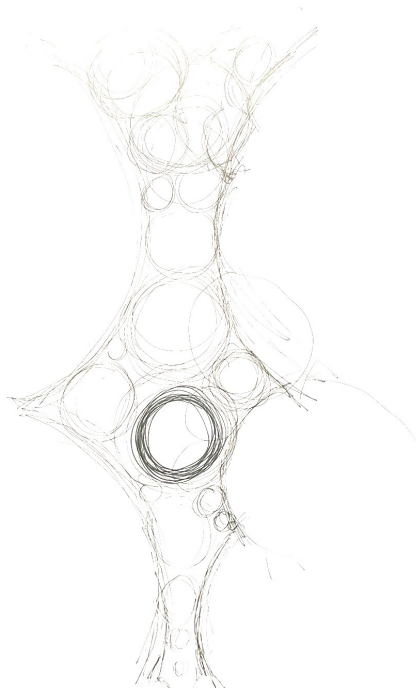

Ja nii edasi teised ruumikogemused, kõik need ruumikogemused asuvad valdavalt hoones A ja B.

Ruumikogemus nr 9 - Astraalne fraktal

Fraktal saab alguse sakraalkeskuse negatiivsest tornist. Fraktal toetub lõpmata väiksele otsale, mis oleks konstruktiivses maailmas võimatu.

Graafilises osas on kujutatud algallika astraalse fraktali vaated Kihnult ja Londonist kus ristprojektsioon Oseliga on juba väikese nurga all. Sisuliselt võiks seda ettekujutada ka Austraalias, kui kasvav fraktal maakera äärt ületab. Selle vormi arhitektuurseks kujutamiseks võiks kasutada levinud virtuaalreaalsuse tehnoloogiaid.

4.8 Asukoha valiku meetod

Oma lahenduse loomisel püüdsin leida sobivat meetodit asukoha valikul, mis abistavalt loob võimaluse ühendada vaimsed praktikad ja keskkonnataju. Nimetan seda tinglikult SLR-meetodiks (semiootiliste leierite resonantsmeetod). See on viis, kuidas n-õ kahtlusleierid koosmõjustada, ja selle kaudu muutub iga leieriga järjest vähetõenäolisemaks asjaolu, et väide ei tööta. Tulemust võiks isegi nimetada ehk faktiks.

Maailmas on palju filosoofe, selle teema uurijaid, alates Vana-Kreekast (Herodotus, Pytheas...) kuni tänapäeva eestlasteni välja (Lennart Meri, Raul Talvik, Karl Kello

jne). Olen püüdnud selle tööga seda analüüsida läbi oma meetodi, mis ehk annab ideele veel ühe nurga ja kus küsimuste vastused võiks olla koosmõjus olemas.

Kindlasti toetavad need leierid ja SLR-meetod õhkõrnasid otsirännakuid Lennart Meri raamatutes ja Tartu Ülikooli emeriitprofessori Raul Talviku uurimustöös. Viimane neist raamatuna "Teekond maailma ääreni. Kuidas kreeklane Pytheas oma imelisel teekonnal 2300 aastat tagasi Eestimaalt Ultima Thule avastas" (Raul Talvik, 2015). Seda, kus on äär ja kus on keskkoh, on edaspidi järjest raskem ümber lükata. Asukoha analüüsis esitatud leierid defineerivad ääred ja keskkoha kaljukindlalt. Resonants on rohkem kui 1+1. Semiootilisi leiureid resoneerides võib jõuda tugevatele järeldustele (jõu lähedal asi arusaamatult tugevneb).

Võtame näiteks Mona Lisa maali (Leonardo da Vinci, 1519). Kui meil oleks sellest maalist ainult fragmendid, üks siin ja teine seal, siis oleks need lihtsalt tükid. Kui need tükid aga koosmõjustada ja kleepida näiteks kilele õigesse kohta ja vaadata kõiki tükke korraga, siis saame tulemuseks koosmõju resonantsi ehk Mona Lisa.

Nii samuti on ka teiste kahtlusleieritega. Neid igaühte üksikult vaadeldes, on see lihtsalt kahtlus. Kui aga vaadelda neid koos (resoneerida), ehk kui kahtluseid on juba rohkem kui 1, siis on asi rohkem kui kahtlane.

Mingit kahtlast kohta otsisid juba Vana-Kreeka filosoofid. Tänapäeva teadusarenguga on lisandunud kahtlusleiereid ja tänu sellele on ka jõutud olulistele järeldustele.

Asi võib olla lihtsam, kui ajaloo uurijatele on seni tundunud. Ultima Thule teaduslik positsioneerimine Raul Talviku poolt on värske leiutis. Euroopa geograafilise keskkoha määratlemine ja siniste silmade (kas algallikal elades värvuvad silmad siniseks) leviala uurimine on samuti suhteliselt värske informatsioon.

Märkisin esmakordselt semiootilise koha veidi enne Euroopa keskkoha arvutamist ja kokkulangevuselt kukkus märk mind huvitanud rõngasse, mis ei tundu juhus.

SLR-meetod on ka selle töö peamine uurimustöö osa tulem, millest järelduvalt saab valida projektiosa asukoha. Muud lähenemised töös olid teadlikult spontaansed.

Leierid

Ümaruse fenomeloogia (O – Osel)

Käsitlen erinevaid leiereid (kihte), et kinnistada parim võimalik asukoha valik, Osel.

Van Gogh ütles ilma igasuguste kommentaarideta: "Elu on tõenäoliselt ümmargune." Karl Jasperi tsitaat on järgmine: "Iga eksistents näib iseenesest ümar."

Tundmata van Goghi lauset, kirjutas Joe Bousquet: "Talle öeldi, et elu on ilus. Ei! Elu on ümmargune." (Gaston Bachelard, 1999: 327) Ring on kõiki praktikaid uurides universaalne.

Saaremaa on sellise nimena väga uus, teadlikust ajaloost enamuse aja on kandnud saar Osel või muud sarnast nime:

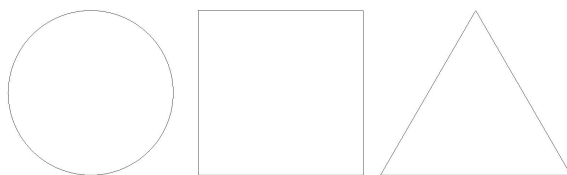
Taani keeles ajalooline kirjpilt -	Øsel
Ladina keeles -	Osilia
Gutnish (vana rootsi keel) -	Oysl
(Ösel on seega hilisem Rootsi kirjpilt!)	
Esther I. Kahn kasutas raamatus The Islander sõna	Oser

Kas O nime alguses võib tähendada gravitatiivset sfääri? Ring ja kera on olemuselt gravitatiivsed elemendid. Mida me siis tõmbame või lükkame? Lihtsalt O üksi ei tähenda eriti midagi? Olemus tuleb välja ainult koosmõjustades.

Käsitletav ala on nagu ajalooline katel, mis asub geoloogilises poolkaares. Sellel on ka meteoriidikraatrile sarnaseid omadusi (n-ö löökselg Kärla asukohal, mis on ka varaseim koht Oselist, mis veest välja kerkis, ja millel on sile ladestunud augupõhi, mis on täitunud teistsuguse looduskiviga – dolomiidiga). Poleks ka imestada, sest planeedid on löökauke täis, kuigi planeedil Maa on neid avastatud kuidagi vähe. Katlaks on nimetatud Saaremaa rannikut ka samalt suunalt. Võimalik et see katel oligi kunagi suurem ja ka Oseli nime põhjus (Katel – poolkera).

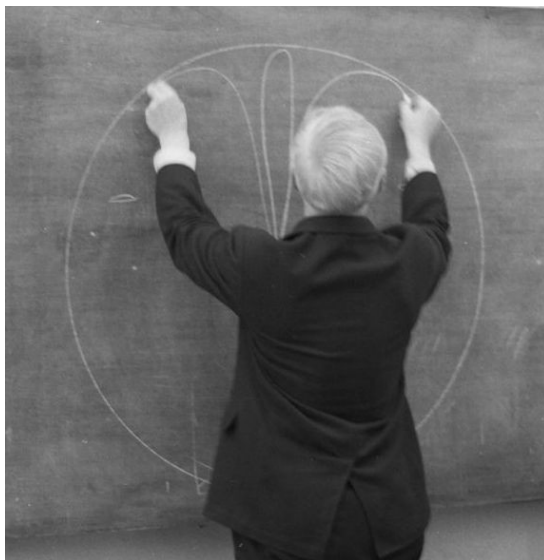
Ring. Ruut. Kolmnurk

Ringi ruutu ja kolmnurka võrreldakse erinevates kultuuriruumides taevas, maa ja inimesega. Mis on ühtlasi ka feng shui põhimõte (Gill Hale, 2008: 12)

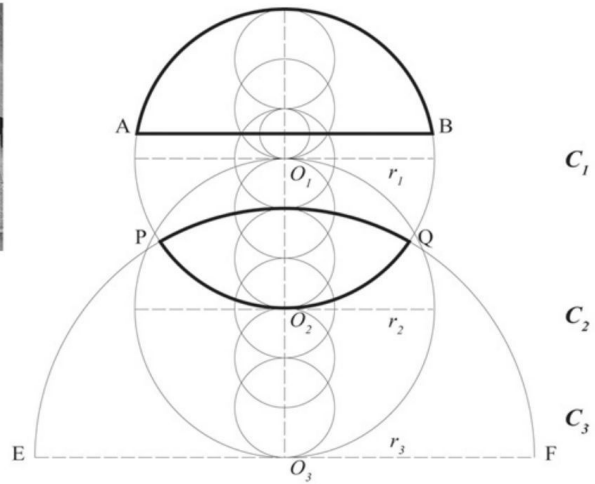
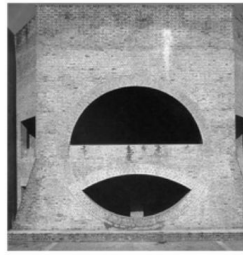
Oseli algustäht tähendab seega taevast.

Oselilt pärit arhitekt Louis I. Kahn joonistamas ringi:

(Yale University Press Blog, 2020)

Louis I. Kahn ringide müsteerium:

(Jin-Ho Park & Ganzorig Baldanchoijil, 2014)

Euroopa keskkoht Oselil

58°18'14"N 22°16'44"E

On arvatatud erinevaid keskkohti Euroopast, mandriosa keskkoht ja muu taoline keskkohad. Saaremaal asub aga terve Euroopa leviala keskkoht (Euroopa äärmuspunktid, 2005).

See pole lihtsalt Euroopa piirkond, vaid see on ka kultuuriruumi leviala. Kuskil on kultuuri antenn, mis levitab mingit kultuuri oma vaikusäärtesse.

Taara ja Toora

Kõik levinud maailmausundid on tõlgitud Kreekas toorast. Oselil on sama kõlaga usk Taara. Selles osas on üks huvitav projekti toetav leier veel ka Karl Kello premeeritud uurimuses, mis käsitles alles lugema õppinud maarahva maailmapilti võrdlevalt uues testamendis kajastuvaga.

Taaralaste vaimsed rituaalid toimusid valdavalt vabas õhus, hiiedes. (Väike teejuht hiite juurde, 2017)

"Taara ei ole määratav ega kujutatav. Taara on see tundmata tuntud, see hingega tajutav. Taara on elusaladuse sügavaim aine – ilmaruumi liikumata liikuvuses, kosmose haaramata haaravuses, aegade igaveses igavikus." (Ea Jansen, 1998: 808).

Kristjan Jaak Peterson imestas ja võrdles juba aastal 1822 (veidi enne Faehlmanni) Eesti/Soome muinasusundeid ja Kreeka muinasusundeid ning pidas neid ülesehtuselt sarnasteks. Ta järeldas, et mõlemal rahval (nii soomlastel kui ka eestlastel) oli olemas Vana-Kreeka polüteismiga sarnanev hierarhiliselt ülesehitatud jumalate maailm, kõrgemate jumalate kõrval eksisteeris hulk teisejärgulisi jumalikke olendeid: nūmfid, metsa- ja maajumalad, hiiglased, kangelased jm. Täheldus, et soomlaste või eestlaste muinaskultuur oli kuidagi sarnane kreeklaste omaga, oli XIX sajandi algul ülim austusavaldus, mida nende rahvaste pärandile osutada võidi. (Jansen, 1998)

Avatud välisruumi kavandades ja looduskeskkonda eksponeerides ei vastandu projekt Oseli usundiga. Taara olemus on tunnetuslikult universaalne.

Taarem, toorem, tuurem – taevas, ilmastik ja maailm — need sõnad esinevad koos „Hõbevalges“. (Lennart Meri, 2008: 118). Seega võib lehel 119 „Taara avita“ tähendada „Taevas aita!“. See on väljend, mida kasutatakse veel tänapäevalgi. Kas siin algselt ehk ei mõeldud seda nii-öelda negatiivses võtmes, kuna värskelt oli taevas „aidanud“ Saaremaad – langes Kaali meteoriiit. Kas Kaali meteoriiit ja Toora tekstide ilmumine võis toimuda samal ajal?

Taara ehk taevas (kavandatud algallikas) aitab vastavalt selle töö sissejuhatusele, eeldusel et oled ise püha.

2008: 59). Samas lauses on kaks segava h tähga sõna, mida kasutas Pytheas, aga teisest sõnast ma tuletaksin samuti pikemalt „tuule” ja see oleks Hüperboreaga võrreldes loogiline.

Lennart Meri raamatus mõtiskleb tegelane edasi: “Tajugem aega, pärimuste kõige julmemat vaenlast, kultuuri kõige hoolsamat aednikku, tajugem kuristikku, mis meid eraldab kõigi nende keeruliste nähtuste selgeveelisest alglätest. Oleme oma rännakul jõudnud majesteetliku jõe suudmesse, kui lubate pateetikasse kalduda, eneseteadliku vooluga suudmesse, mille õlised veed kannavad valgeid ookeanilaevu, hiidtankereid ja toimekaid puksiire, raamiks moodne sadamamaastik ja teraskraanade lärmakas mets. See on meie aeg ja meie vastupeegeldus. Ent äratagem endas hetkeks mõte, et seegi jõgi algab peopesasuurusest algallikast kaugete metsade vaiksuses rüpes. Oleneb meist, kas leiame aega ja tahtmist vastuvoolu kõndides jõuda sahisevate lehtede alla, kus on peidus kõige algus, ja kust järgmine samm – üksainus juhuslik samm! - viiks meid lätte äärest juba kaugemale, üle põlvkõrguse veelahkme mõne teise suudme ja teise mere poole” (Lennart Meri, 2008: 120).

See kõik vihjab, et raamatu tiitellehel on Q ehk algallikas.

“Mis maa see on” leier

“Mis maa see on? Siin pole ühtki mäge. Vaid metsad, lõputud, ja laukasood. Kuid siinne rahvas täis on imeväge. Ja kummalised nende laululood.” ((Siiri Sisask, Peeter Volkonski, 1997), laulu esitaja Ultima Thule).

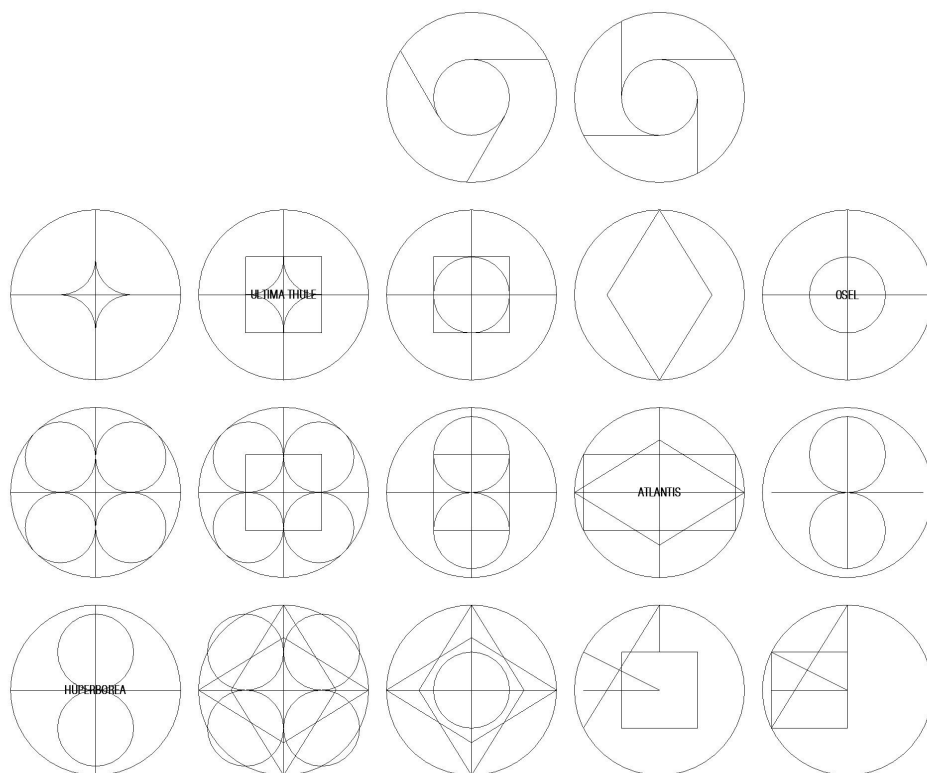
Jaan Martinson Eesti Päevalehes 02.12.2016 alustab oma artiklit järgmiste sõnadega: *Eestimaa on müstiline paik, see peaks olema niigi selge. Ning Saaremaa eriti. Ja tekstis edasi: Paraku on tänapäeva inimene ratsionalist ja sestap ei viitsitagi süüvida teemadesse, mis ei ole esimesel pilgul arusaadavad ning tunduvad uskumatud.*

Olen püüdnud töös seda konkreetset viga ka vältida.

See peatükk on samuti käsitletav ühe-kahe kohamäärangu leierina SLR-meetodis ehk semiootiliste leierite resonantsmeetodis.

Vaikusemärgid

Sakraalne (püha) on olemuselt vaikne, see on vaikuse aken.

Koik o-d on semiootiliselt ühenduses ja viitavad ühele ja samale, mingile algallikale (Osel, Ultima Thule, Hüperborea...)

Need märgid on ruumi ülemineku kohaks astralruumitusele.

Vene helilooja Alfred Schnittke on kirjutanud: "Kalad ei saa elada õhu käes, kuid nad saavad veest välja hüpata ja veidi-veidi aru saada sellest uuest maailmast, mis siis tekib nende ümber. Nii võib ka inimene võttes kätte oma intellektuaalsed jõud. Mõista sekundiks seda reaalsust, milles ta pole võimeline elama" Selles sekundis peitubki kõik (Vilen Künnapu, 2001:138).

Mis on astraalne, "kõrgeim ja madalaim koht", vaimsuse aken ehk portaal ehk antenn ja nii edasi.

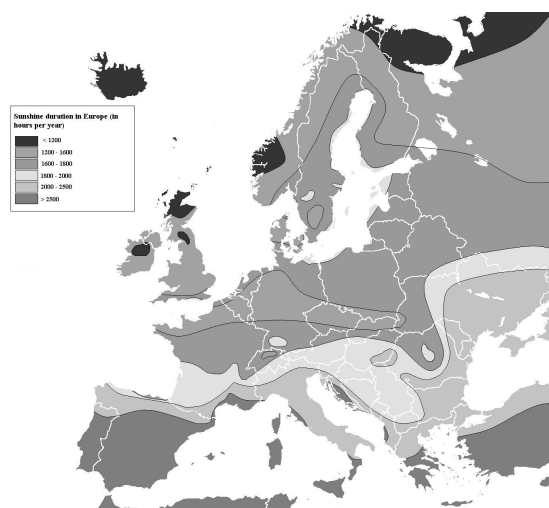
Selle semiootiliselt nägemiseks saab otsa vaadata leieritele tervikuna, näitavamad neist on siniste silmade leviala, Euroopa kultuuriruumi geograafiline keskkoh, müüdid müütilisest (külmast, lamedast, tuulisest) maast, mis koloniseeris Euroopa, Taara jne. Kui neid leiereid koos vaadata, saab selle alusel ka astraalset ette kujutada. Kui võtta leierid ja proovida kujutada vaadet, kas leierid piiritlevad vasakule paremale – siis jah. Kui aga, kas see info piiritleb üles-alla – siis ei. Nendest faktidest pole vertikaalselt midagi kujutada, seal on linnud. Kas nende alusel piiratakse ainult horisontaalselt? Kui inimesed elaksid puu otsas või maa all, siis horisontaalne pilt oleks sama, seega on tegemist lõpmatu obeliskilaadse astraaliga.

Teeta tasand

Teetalained valitsevad meie teadvuse ja alateadvuse vahel asuvat meeleosa. Neis on hoiul mälestused ja tunded, seal peituvad algpõhjused meie hoiakutele, uskumustele ning käitumisele. Teeta sagedusel oled sa üleval, kuid see on väga sügav lõõgastusseisund. See on sügava meditatsiooni sagedus, sellel sagedusel on su aju, kui hakkad uinuma või oled just tõusnud, see sagedus saavutatakse ka hüpnoosis (Katrin Alujev). Sellisena kirjeldatakse jõudu O täpi sees tänapäeval. Teeta on täht, Kreeka suurtähena Θ .

Päike

Päikese osas (tunnid aastas) on Osel kui Lõuna-Prantsusmaa:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe_sunshine_hours_map.png

Lisaks Vana–Kreeka filosoofidele ja kaasaegse Eesti teadlastele, vihjab ka see töö mingile astraalsele ja semiootilisele tuumikule.

Mis on see jõud, mis paneb inimesi nii arvama ja nii kirjutama juba vanast Kreekast alates.

Olen seda püüdnud ka graafiliselt kujutada käesolevas töös. Projekt tähendab sisuliselt eesruumide (olmeruumide) loomist sellele jõule. Olmeruumid mis on kavandatud astraalse jõu (algallika) väravas.

Asukoha valik on erinevate leierite koosmõjul ära põhjendatud.

Üks teemaarendus:

Ühes või teises mõttes toetuvad tulevikuehitised ajaloolistele.

Louis I. Kahn: "Ükski arhitekt ei suuda taasluua minevikuepohhi katedraali, mis kehastab selle meile pärandanud minevikuinimeste ihasid, püüdlusi, armastust ja vihkamist. Seetõttu ei saa minevikuehitised meie jaoks enam elada samasuguse intensiivsuse ja tähenduslikkusega nagu omal ajal. Nende tõetruu kopeerimine on mõeldamatu. Kuid me ei tohi siiski heita kõrvale õppetundi, mida need ehitised meile pakuvad, sest neile on omane see suuruslik tunnus, millele ühes või teises mõttes peavad toetuma ka meie tulevikuehitised." (Heie Treier, Arne Maasik, 2016: 12)

Seda tuleks endale ettekujutada semiootilise puuna (fraktalina), kõik toetubki eelmisele. Aga mida me siis loome? See ei saa olla ka astraalosa koopia.

Karl Kello on kirjeldanud Saarte Hääle intervjuus oma raamatut "Templirüütlid Saaremaal" (Karl Kello, 2016): "*Selles raamatus ühenduvad ajalugu, rahvaluule, kunstiteadus, etnograafia, kartograafia, geograafia, tõsielu ja vahest isegi terake fantastikat. Aga puhast butafooriat ega väljamõeldist raamatust ei leia.*" (Artikli autor Jaan Martinson jõuab raamatut lugedes nägemuseni, et kas see ajalugu mida koolides õpetatakse, on ikka päris?) (Jaan Martinson, 2016)

Selline mõte seob kõiki selle teemaga tegelejaid. Lisaks seisab raamatus minule uus info, et Saaremaal on Stonehengest vanem kiviring (Karl Kello, 2018), mis oma äärtega võib hõlmata ruutkilomeetreid. Lisaks on kiviringi olemus orienteeritud suvise ja talvise pööripäeva päikese tõusu ja loojangu järgi, mida on samuti teinud ajaliselt hilisemad megaliidid nagu Egiptuse püramiidid, Stonehenge Inglismaal, Machu Picchu Lõuna – Ameerikas ja teised.

4.9 ÜLDISED TEHNILISED NÄITAJAD

1. Ehitisealune pind:	
A. Hoone A	5382,9 m ²
B. Hoone B	11301,5 m ²
Kokku:	16684,4 m ²
2. Maapealse osa alune pind kokku	16684,4 m ²
3. Maapealsete korruste arv	1
4. Maa-aluste korruste arv	0
5. Absoluutne kõrgus:	
A. Hoone A	13,6 m ²
B. Hoone B	13,9 m ²
6. Kõrgus:	
A. Hoone A	10,5m (maapinna k. 5,5)
B. Hoone B	6,0 m
7. Pikkus:	
A. Hoone A	204,5 m
B. Hoone B	228,0 m
8. Hoone laius:	
A. Hoone A	34,9 m
B. Hoone B	88,7 m
9. Sügavus	0 m
10. Suletud netopind:	
A. Hoone A	3411,4 m ²
B. Hoone B	6634,1 m ²
11. Maht kokku	124325 m ³
A. Hoone A	56520 m ³
B. Hoone B	67806 m ³
12. Maapealse osa maht	11140 m ³
13. Tehnopind kokku	377,7 m ²

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli kavandada vaimsetele tegevustele hoone (hoonetekompleks) ja luua välisruum, mis arvestaks ka varasemate vaimsete tegevustega, ka muinasusunditega. Lisaks pidi hoonetekompleks olema sakraalselt universaalne, ehk miski, mis ei liigitu ühele kindlale konkreetsele usule või vaimsele tööle.

Siia saavad tulla inimesed erinevate usuliste tõekspidamistega, keskus aitab vaigistada keskkonnaärevust ja taastada sisemist heaolu ja leida harmooniat. Keskus tõlgendab loovalt erinevaid usulise kogemuse praktikaid.

Töoga sai kavandatud Sakraaluniversaalne Kogemuskeskus Saaremaale (endise nimega Osel). Piirkond sai välja valitud uudse meetodiga ehk asukoha analüüsi põhjal.

Keskus koosneb kahest osast: astraalsest tasandist ja hoonetekompleksist. Tähtsal kohal on kahte tasandit siduv välisruum. Juba ajalooliselt tegeleti vaimsete praktikatega valdavalt õues. Keskus ei vastandu erinevate sakraalsete ehk pühade toimingutega. Uurisin välja, et püha on eelkõige pühendumine iseendale. Kui oled ise pühalik, on ka kõrgemad energiad avatud.

Keskuse põhjaküljel on hoone nii-öelda vaimset edasijõudnutele, kuhu on kavandatud erineva suurusega vaikuseruumid. Lõunaküljel on hoone küllastamiseks ja kasutamiseks alustajatele ja ka niisama keskusehuvilistele, kes tulevad siia vaba aega veetma. Ei ole vaja peljata meelelahutust. Inimesed on lihtsad ja selles pole midagi halba, kui püha saab igapäevaseks.

Hoovi on kavandatud kera, mis on jahutavalt vee all - see tähistab kontaktkohta algallikaga. Üleminek astraaltasandilt materiaalsele toimub dolomiitpalli tsentris. Astraalne osa otse kui toetub dolomiidile. Dolomiidi kera asub kogemuskeskuse negatiivses kellatornis, liftis. Kujutatud algallikat võib endale visualiseerida näiteks levinud VR tehnoloogia abil. Fraktali elementidega mullidest koosnev algallikas paistab samasugune nii Kihnu elanikule kui ka vaatajale näiteks Londonis. Sellest on töös visualiseeritud pildid. Kogu keskus sisaldab ka erinevaid ruumikogemusi, mis võiks olla arhitektuursed abimehed teadvustööl (mitte ajada segamini teadustöoga).

Arhitektuurseks kontseptsiooniks oli lahendada hoonetekompleks selliselt, et kõikide selle eriala inimeste mugavustundega oleks arvestatud. Keskus peaks olema meeldiv tõmbepunkt, kus on võimalik ka peale vaimset tööd aega veeta.

SUMMARY

The aim of the Master's thesis was to design a building (complex of buildings) for spiritual activities and to create an outdoor space that would also take into account previous spiritual activities, including ancient religions.

In addition, the complex of buildings had to be sacredly universal, that is, which did not classify itself into one particular religion or spiritual work.

People with different beliefs can feel welcome here, and the center helps to alleviate environmental anxiety and restore inner well-being and find harmony. The center creatively interprets various practices of religious experience.

The work resulted in the planned Sacred Universal Experience Center for Saaremaa (formerly called Osel). The area was selected using an innovative method based on location analysis.

The center consists of two parts, the astral level, and the building complex. An important space is an external space connecting the two levels. Historically, spiritual practices have been practiced outdoors. The center does not set various sacred activities into opposition. I found out that sacred is first and foremost a commitment to oneself. When you are solemn, the higher energies are also open.

On the north side of the center, the building is, so to speak, for the spiritually advanced, where silent rooms of different sizes are planned. On the south side, there is a building for beginners and also for those interested in the center who come here to spend their free time. There is no need to be afraid of entertainment; people are simple, there is nothing wrong with it when the sacral becomes commonplace.

The yard is designed with a sphere that is cooled with water - this indicates the point of contact with the original source. The illustrated source can be visualized, for example, using common VR technology. The original source of bubbles with fractal elements looks the same to both Kihnu residents and spectators in London, for example. Pictures of this have also been visualized in their work. The whole center also contains various spatial experiences that could be architectural helpers in conscious work.

The architectural concept was to design the building complex in such a way that the comfort of all people in this field would be taken into account. The center should be a pleasant attraction, where it is possible to spend time even after mental work.

5. KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- *Väike teejuht hiite juurde 2017.* – Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda. Viimati külastatud 11.05.2021, <https://www.maavald.ee/hiis/yld/hiitest/2609-vaike-teejuht-hiite-juurde>
- Herodotus. (2012). *The Histories Book 4: Melpomene*. New York: Start Publishing LLC
- Ea Jansen. (1998). *Muinaseesti Panteon: Faehlmanni müütide roll eestlaste rahvusteadvuses*. Tallinn: Keel ja kirjandus
- Kalevi Kull, Silvi Salupere. (2018). *Semiootika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Gill Hale. (2008). *Feng shui praktiline entsüklopeedia*. Tallinn: Varrak
- Heie Treier, Arne Maasik, (2016). *KAHN. The Islander*. Tallinn
- Kathryn Rountree. (2015). *Contemporary Pagan and Native Faith Movements in Europe: Colonialist and Nationalist Impulses*. New York: Oxford Berghahn
- Lennart Meri. (2008). *Hõbevalge*. Tallinn: Lennart Meri Euroopa SA
- Vilen Künnapu. (2001). *Üle punase jõe*. Tallinn: Tallinna Tehnikakõrgkool
- Karl Kello. (2018). *Saaremaa Stonehenge*. Tallinn: Argo kirjastus
- Raul Talvik. (2015). *Teekond maailma ääreni*. Tallinn: Director Meedia
- Edith Hamilton. (1975). *Antiikmütoloogia*. Tallinn: Eesti raamat
- Siiri Sisask, Peeter Volkonski. (1997). *Mis maa see on?*. [Muusikateos]
- Katrin Alujev. *Teetatervendamine*. Holistilise teraapia kodulehekülg. Viimati külastatud 12.05.2021 <http://www.katrinaluev.ee/Teetatervendamine>
- Peter Frost, 2006. *Frost: Why Do Europeans Have So Many Hair and Eye Colors*. Cogweb kodulehekülg. Viimati külastatud: 12.05.2021. http://cogweb.ucla.edu/ep/Frost_06.html
- *Euroopa äärmuspunktid 2005*. – Vikipeedia. [Foto]. https://et.wikipedia.org/wiki/Euroopa_%C3%A4%C3%A4rmuspunktid#/media/Fail:Extreme_points_of_Europe.png

- "Mona Lisa" Leonardo da Vinci, 1519, [Maal]
- *File:Europe sunshine hours map.png 2010* – Wikimedia. [Foto]., https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Europe_sunshine_hours_map.png
- Jaan Martinson, "Mida tegid templirüütliid Ultima Thulel? Kaitseid muinaskristlust?" , 2016 [Raamatublogi]. <https://epl.delfi.ee/artikkel/76468417/raamatublogi-mida-tegid-templiruutlid-ultima-thulel-kaitseid-muinaskristlust>
- Yale University Press Blog, "Our Days Are Like Full Years" (2020) <http://blog.yalebooks.com/2020/10/19/our-days-are-like-full-years/>
- Jin-Ho Park & Ganzorig Baldanchoijil (2014). *The Superimposition of Circles Cut into Louis I. Kahn's Building Façades*, [Foto].
- Evegr (2011) <https://www.flickr.com/photos/57369224@N05/5824809800/>, [Foto].
- Ramo Pener, 2007 , <http://www.eestikirik.ee/kas-oikumeenia-voi-allianss/>
- Takeshi Hosaka, 2010, <https://www.archdaily.com/127199/hongodai-christ-church-school-nursery-takeshi-hosaka-architects>
- Peter Zumthor, 2007, https://www.archdaily.com/106352/bruder-klaus-field-chapel-peter-zumthor?ad_source=search&ad_medium=search_result_all
- BNKR, 2013, <https://www.archdaily.com/486653/ecumenical-chapel-bnkr-architettura>
- ARCHSTUDIO, 2017, https://www.archdaily.com/870778/waterside-buddist-shrine-archstudio?ad_source=search&ad_medium=search_result_all
- Foster + Partners, 2018, https://www.archdaily.com/895869/vatican-chapel-foster-plus-partners?ad_source=search&ad_medium=search_result_projects
- Hiroshi Nakamura & NAP 2013, https://www.archdaily.com/794003/sayama-forest-chapel-hiroshi-nakamura-and-nap?ad_medium=widget&ad_name=recommendation

- Ülo Valk. Inimene ja teispoosus eesti rahvausundis.– Eesti rahvakultuur. Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2008, lk 379-395.
- Peter Zumthor 1988, [https://www.archdaily.com/418996/ad-classics-saint-benedict-chapel-peter-zumthor?](https://www.archdaily.com/418996/ad-classics-saint-benedict-chapel-peter-zumthor?ad_source=search&ad_medium=search_result_all)
[ad_source=search&ad_medium=search_result_all](https://www.archdaily.com/418996/ad-classics-saint-benedict-chapel-peter-zumthor?ad_source=search&ad_medium=search_result_all)
- Gaston Bachelard. 1999. *Ruumipoeetika*. Vagabund

6. LISAD JA GRAAFIKA

Rõngad ja reeglid

Q

Puu kasvab, vesi voolab, uss roomab. Märk ise ongi see sümbol. Q on sümbol. Kõiksus mis voolab allikast välja.

Kogemuslugu võib olla põhjatu kui on olemas uss, on olemas voolamine, või on olemas puu. Kõik need ajatud sümbolid räägivad tunnetuslikult ühest ja samast. Nendest märkidest võib koosmõjuna välja lugeda algallika sünonüümi, voolamisena, liikumisena. Lisaks on puu sümbol ka fraktaalne.

Algallikaga suhtlemine ja uued teadmised muudavad maailma, maailm muutub ka praegu. Iga uus päev on kui apokalüpsis. Trummilöök on üks ausamaid apokalüpsiseid, selles on loomise valem ("suu pauk") – loomise alge. Muusikas määrab madalaim noot ära helistiku, ilmselt on see nii ka igalpool mujal. Püha on pühendumine iseendale. Kui oled ise pühalik, on kõrgemad energiad avatud.

Kui oled pühalik ja teadvus on avatud, oled sa teadlik ehk aristokraat (aristokraat ei tähenda olemuslikult midagi muud). Inimene on loodud valgusest, valgus inimest ei koorma. Eelnevat ütlevad inimesed, kes on tegelevad vaimse teadvusega, mõtetega on raske mitte nõustuda.

Üks põnev fenomen edasisteks juhtumiuuringuteks võiks olla elementide maa-vesi-tuli-õhk uurimine kui arhitektuurselt kujundatav ühtne ruum. Need elemendid tähistavad erinevates vaimsetes praktikates erinevaid oleku tasandeid, nii nagu füüsikaliselt on olekud tahke, vedel, gaasiline. See on üks aine, üks ruum, see on ruumi tervik. Projekteerides mõjutame me kõiki tasandeid. Arvestame täna küll osaliselt meeleliste väärtustega, meeldivus, esteetika jm, aga tuleks käsitletavat ruumi edasi uurida. Tume aine on olemas. Ruum mida arhitekt täidab on terviklik. Ruum koosneb materiast ja tumedast ainest, mida teadlased alles uurivad. Ka Eesti teadlased on teinud selles osas olulise panuse.

Õhkõrnad leierid

Midagi seal keskel on, kahelda võiks ühe leieri usutavuses, aga kui neid tuleb järjest juurde? Meetodi alusel võiks tulemit lugeda faktiks, kui resoneeruvaid semiootilisi leiereid on rohkem kui 1.

Judaism – Toora – Taara – Osel – Algallikas (kahtlus?)

Islam – Toora – Taara – Osel – Algallikas (kahtlus?)

Feng shui – Qi – Q – Osel – Algallikas (kahtlus?)

Euroopa – Sinised silmad – Osel (kahtlus?)

Ultima Thule – Suur tuul – Osel (kahtlus?)

Hüperborea – Suur tuul – Osel (kahtlus?)

Atlantis – Selgeltnägemine – Osel (kahtlus?)

Odini haud – Odini pea – Eesti – Algallikas (kahtlus?)

Olümpos – Os (Oseli saare elanik) – olümp (oluline O - keeles (võru)) (kahtlus?)

....

Kui kahtlused koosmõjustada, võib pilt ette tulla.

(Qi) on mõiste mis Feng shuis tähistab kõigi hingestatud asjade elujõudu (universaalne jõud), liikumapanev jõud inimeses. *Feng shui eesmärk on luua olukord, kus Qi voolab takistusteta* (Feng shui praktiline entsüklopeedia. Lk 13, Varrak, 2008).

Igasugune liikumine on voolamine Q (Qi), mis tekitab energiad ja ideid. Autoga sõitmine on näiteks rohkem Qi kui bussiga, kuna juhid oma voolu ise.

Minu termin - Qi keel, ehk kui mõistad energiatega voolavust. Seda vihjab ka O-st välja voolav märk. O on Osel?. Arhitektuuris võiks olla kasulik see, kui Qi energiad ruumis voolavad kuldloikeliste kasvavate ja kahanevate põhimõtetega. Ainult See tagaks nõutud vaba ja takistusteta voolamise. Arhitektuur on oma vaba voolavusega täna pitsitavas olukorras, teadvuse areng ja teadvuse harjutused Sakraaluniversaalses Kogemuskeskuses võivad seda surutist oluliselt leevendada.

Ma ei välistaks ka seda, et Feng shui ideoloogia on pärit algallikalt.

Leier religioonist – Maarja, Jeesuse ema ja Jumala naine/ Maarjamaa.

Kas Kreekas on kõik valdavalt Os-id. Seal regioonis pandi liited lõppu? näiteks Iirimaal (Ossiansite kolonisatsioonis) on samad liited ees – O`Hara.

Mis oleks siis Kreekas Haraos? (Os, e. O oma)?

Kas vahemere rannikul elas Tsiivilisatsioon O? (Osmanid Itaalias, esimesed linnad)

Egiptus, vaaraod - vaarisa, vaar-O.

Veel üks huvitav leier Eestis on Odini e. müütilise peajumala pea Otepää, vanadel kaartidel Odenpo ja ka Odini haud, Odensholm.

Leierid on nagu resoneeruvad magnetlained, nendest tekib lisandväärtust.

Müütilised kõrgemalt arenenud tsiivilisatsioon merelt leier

Kõik kaasaegsed suured tsiivilisatsioonid on Vahemeres just rannikul, Kreeka ja Egiptus said hoo sisse pärast müütiliste kõrgemalt arenenud tsiivilisatsioonide saabumist merelt. Pole keeruline järeldada, kust need müütilised merereisijad selle töö valguses tulid.

Kas siis püramiidid on siit, lennukid ja laevad on siit, kiri ja kirik on siit jpm.

Phaistos (paistus, paistab) disk. voolav, uss.

Loen plaadilt välja Viikingi kahe ii-ga, nii nagu seda Eestis kirjutatakse, juhus? Diski peetakse ka maailma vanimaks trükiplaadiks. Mida on kujutatud plaadi keskel? Kas algallikas? Ja vii tähendab O keeles (võru keeles) vee.

Olümp - Os

Kui seda SLR-meetodit nüüd oma tulemitega teistpidi vaadata, siis võimalik, et ka Olümpose jumalad olid olemas, ja võibolla leiame ka seose eesti keelega? Võro keelega? Võru, kas käevõru, mis on rõngas? Ehk siis O keel?

Olümp Os? Ehk siis olulised tegelased O saarelt? Kuidas kutsuda Oseli saare elanikke. Kas Os? Kreekas on kõik Os.

Igal juhul on siin juba piisavalt olulisi argumente sakraalkeskuse kavandamiseks Oseli saarele. Os-el on olnud saare nimetus tuhanded aastad, Saaremaa aga umbes 100 aastat.

Otsida Taara seoseid Tooraga (mis on kaasaegsete religioonide alususk). Baltimere kaldal on olemas lausa selline hüpoteesi toetav kahevaheline täht (Å)

Täna räägitakse, et Euroopa ja USA kultuurihäll on Kreeka, aga kes võisid olla need müütilised rahvad merelt, kes koloniseerisid Kreeka?

At-land, Kreeka jaoks asetseb Eesti üleval (üleval maa), seda saab samuti kasutada ühe leierina.

Hüperborea ja Ultima Thule

Tutvusin ka maailma vanimate tekstidega selles osas, kus mainitakse Hüperboreat (Herodotus, 2012). See ei too küll ise sellist võrdusmärki kohale, aga nii-öelda astraalset ja müütilist otsiti juba vanas Kreekas. Vanade Kreeka tekstidega tutvudes äratub kahtlust ka liiga sage eesti keele kõlapildi esinemine (mis on semiootiliste leierite koosmõjumeetodi alustala). Seda võiks vastava eriala inimesed sellest prismast lähtuvalt edasi uurida.

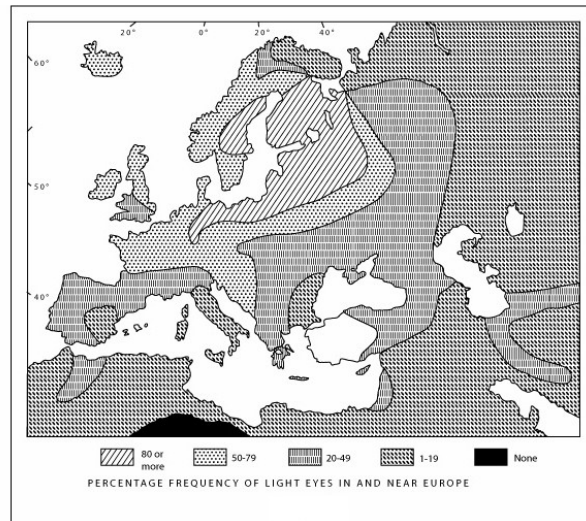
Võib julgelt eeldada, et Ultima Thule on Hüperboera. Need on otseselt (ka tähenduslikult) üks ja sama. Ultima ja hüper on mõlemad sõnaolemuselt suurestavad, sisuliselt ka eesti keeles. Thule kõlab tuulena, olenemata sellest, mis järelduki hiljem on tehtud. Borea on samuti tuul. Boreas (kreeka keeles Βορέας, ladina keeles *Aquilo*) on Kreeka mütoloogias põhjatuule jumal (Edith Hamilton, 1975). Ehk tähendus täna oleks mõlemal tugev tuul (hea koht purjetamise avastamiseks?). Külamehed vanas Vikelandis räägivad tänaseni jutte sellest, kuidas Oseli saare meremehed olid edukad vastutuuleilmadega, teised samal ajal seisid sadamas.

SLR-meetod sisuliselt tähendab seda, et me võtame nõ. semiootilised kahtluseleierid ja laseme neil koosmõjuda e. resoneeruda. Kui need koosmõjus hakkavad viitama ühele ja samale (tekib resoneeruv ühispunkt), võib tulemust pidada teatavaks faktiks (kuni pole teaduslikult tõestatud teistsugust).

Selle meetodiga saab minna tagasi kaugemale, kui aegadesse millest raamatukogudes räägitakse ja millest on olemas otsesed jäljed.

Siniste silmade leviala

Ka see kaart näitab teatavat tuumikut Eesti alal. Eesti on plaanil ainus riik, mis on 100% tihedas alas.

(Peter Frost, 2006)

Šotlased ja iirlased on esinemisel kaardil Suurbritannia tihedamas alas. Iirlaste nimed algavad nii nagu O`Brien või O`Neill, šotlased laulavad oma lastele Ossiansite meremeeste laule.

Lisa 3

Ruumiduaalsus

